

• 27. фебруара 2014 на Пряшівській університеті ся одбыла вступна конференція к едукачному проекту „Зліпшїня языковых компетенцій штудентів Пряшівской університеты в языках народностных меншын“, підпоренім з фондів Европской унії, на якій взяли участь окремі іншых: (зліва) Мгр. В. Падак, к. н., доц. ПгДр. В. Ябур, к. н., і ПгДр. К. Копорова, ПгД., з Інштїтуту русиньского языка і культуры (ІРЯК) ПУ • На тій конференції выступила научна таємнічка ІРЯК ПУ К. Копорова (перша справа), котра у своїм прослові інформовала о будованю Бібліотеки карпаторусиністїкы в рамках ІРЯК ПУ, яка буде другов такого тїпу на світі, по „Carpatho-Rusyn Library“ на Тороньскій університеті в Канаді.

Русиньскый язык – у великім проєкті

Zlepšenie jazykových kompetencií študentov Prešovskej univerzity v Prešove v jazykoch národnostných menšín, ITMS 261102302105
„Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ“

27. фебруара 2014 ся на Пряшівській університеті одбыла вступна конференція к двойрічному (2013 – 2015) едукачному проекту ПУ під назвов „Зліпшїня языковых компетенцій штудентів Пряшівской університеты в языках народностных меншын“, який підпорила Агентура Міністерства школьства СР про структуралны фонды Европской унії сумов пів міліона евр. До проекту суть запорєны три інштїтуты ПУ: Інштїтут русиньского языка і культуры, Інштїтут мадярьского языка і культуры і Центр ціложывотного і компетенчного навчаня.

Конференцію за участы представителів і робітників вшыткых трьох інштїтуцій і їх штудентів отворив директор Центра ціложывотного і компетенчного навчаня доц. ПгДр. Мартін Явор, ПгД., який повів дакілько основных інформацій о проєкті. Наслїдно слово взяв манажер проєкту Инж. Ростислав Мохнацький, котрый представив основы цілі і головны етапы рішаня проєкту. Обсяг окремых етап проєкту позад нєго презентовали: за мадярьскый язык директорка Інштїтуту мадярьского языка і культуры Мгр. Алжбета Добошонєва, ПгД., за карпатонїмецькый язык Мгр. Мірос-

лав Балаж, а за русиньскый язык як язык третей мінорїты партїципуючой на проєкті, выступила научна таємнічка Інштїтуту русиньского языка і культуры ПУ ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД.

Обсягом першой етапы проєкту буде іновованя 19 штудійных програмів на ПУ – з русиньского, мадярьского і нїмецького языка і літературы і написаня і выдана к ним 15 учебных текстів (скріпт) з области языка, літературы і історїї, котры будуть доповнены ДВД-награвками годин навчалного процесу реалізованы на базі выданых учебных текстів про окремы штудійны програмы.

• Конференцію к споминаному проєкту вступным словом отворив доц. ПгДр. М. Явор, ПгД., директор ЦЦКН ПУ.

В другій етапі проєкту іновованы штудійны програмы ся будуть тестовати в практиці, т. є. в едукачнім процесі штудентів Пряшівской університеты. Скрїпта з русиньского языка окремі штудентів даного штудійного програму будуть мочі хосновати і другы штуденты ПУ, напр. Грекокатолицькой теологічной факулты і Православной богословской факулты ПУ, котры по скінчїню штудія будуть свою пасторачну практику реалізовати по селах і містах компактно заселеных русиньскым жьгельством і будуть приготовлены пригваряти ся в

проповідях своїм вірникам в їх материньскім русиньскім языку.

Окремі іновачїї штудійных програмів, в интересах пїдвышїня уровни едукачїї в уведжєных трьох мінорїтных языках, сучастєв проєкту є створїня трьох бібліотек з обємом 12 340 книг, міджі нима і Бібліотека карпаторусиністїкы – в рамках ІРЯК ПУ. Буде то єдина бібліотека такого характеру в Европі, в якій окремі класїчной книжковей літературы к діспозїції буде і література в дігітальной формі, котру ПУ здобуде вдяка дігітализації „Carpatho-Rusyn Library“ Тороньскій університеты.

Як інформовала Кветослава Копорова, до Бібліотеки карпаторусиністїкы ІРЯК ПУ вдяка тому проєкту прибуде 2 696 новых книг і дакілько тїсяч тїтулів у дігітальной формі з Карпаторусиньской бібліотеки Тороньскій університеты. Цїнну літературу здобуде нова Бібліотека карпаторусиністїкы вдяка підписаню меморандуму о сполупраці міджі Пряшівсков університетів і Тороньсков університетів у році 2012, але тыж вдяка стрїчности професора Тороньскій університеты П. Р. Маґочїя, котрый має интерес, жебы публикації з єго унікальной бібліотеки, яку сістематїчно будує уж понад 40 років, ся дістали якраз до Пряшова і жебы послужили в научній роботі робітників і штудентів ПУ. Треба повісти, же професор Маґочїй од самого зачатку пестованя русиністїкы на ПУ, університеті подаровав много публикацій. Мож сконштатовати, же Пряшівска універзіта – Інштїтут русиньского языка і культуры так буде мати унікатну книжницю нелем в рамках Европы, але ай в мімоєвропскім контексті, што самособов пїдвышїть якость едукачного процесу штудентів, але таксамо і кредит як інштїтуту, так і Пряшівскій універзіты.

Як підкреслила К. Копорова, тым проєктом хоче Інштїтут русиньского

языка і культуры ПУ ся замїрати нелем на розвой штудійного програму, але тыж обернути порозность на потребу пестованя материньского языка Русинів на розлічных ступнях освіты в Словакії, а в непослїднім рядї выкликати бївшый интерес о рішаня проблемів Русинів як мінорїты компактно жькуючой на северовыходї Словакії, котры суть в компетенції штатных і самосправных орґанів Словацькой републікы.

Позад конференції ся одбыла пресконференція, на якій представителі інштїтутив і членове колективу рішытелів проєкту одповідали на вопросы новинарїв.

Марія ШУРКАЛОВА,
штудентка ФФ ПУ, 3. річника бакаларьского ШП русиньскый язык і література – словацькый язык і література.
Фоткы: Мгр. Владимир Піскура

Тото чїсло было дістрїбуоване і вдяка добродителям

Тыма добродителями были: Мілан Семанчїк, Мірослав Рошко, Василь Юрчїшін і далшых шість безімєнных, котры на наш рахунок послали сумы од 5 до 50 евр. ЦІРО ДЯКУЄМЕ. Доволїме сі припомянуги, же хто хоче фїнанчно пїдпорити выдана або дістрїбуцію далшых тогорїчных чїсел Народных новинок, може на банковий рахунок чїсло 4012549760/7500 послати подля своїх можностей дяку фїнанчну частку.

А. З., шефредактор

• В день святкованя 10-річного юбілею діяльства Общества св. Йоана Крестителя, 1. марца 2014, у Храмі св. Василя Великого у Міджілабірцях проповідав председа ОСИК о. Мгр. Я. Поповець (перший зліва) • Програм благословенной Святой літургії збогатили співом членки Церькового хору М. Брадача з Камюнкы • На святкованя пришла, як є то звыком і на кожній недільній Службі Божій у Міджілабірцях, і тота наймолодша генерація русиньських грекокатолицьких віруючих.

10 років Общества св. Йоана Крестителя

„Може бы-м вас вшиткых позвав задумати ся над таким прикладом...“ такыма словами зачав свою проповідь о. Ярослав Поповець, председа Общества св. Йоана Крестителя в день святкованя 10-річного юбілею Общества, і продовжував: „Єдна широко росконарена родина сідать за стіл. На столі є простерте біле полотно, на котрім є лем єден маленький хліб. Каждый член родины добрі знать, же з тохо хліба не буде про вшиткых, же не насытит цілу родину. Отець хоць роздумє, же свою частку дасть котромусь із дітей, но не знать котрому, жебы ся міджі собов не сперечали. Зато каждому з того хліба дават лем маленьку частку зо словами: „Буду ся намагати в далшых днях робити так, жебы-м чім скоріше приніс на стіл нелем достаток хліба, но і штось навывше, жебы родина не голодовала.“ І так мозолить, зрікати ся одпочінку, зазнавати потупу од другых, нужду, трапліня і біду, не позерати на тяжобу од верхности, но бере відповідность за цілу родину. І справды, за даякий час здобуде вшитко потрібне про родину. І хоць не жыє родина в роскошах, не зазнавати уж тільки біды од недостатку їдла. На столі уж не

є лем хліб, но і іншы смачны їдла...“
Може таким, про нас зрозумілым, образным прикладом бы єм выкреслив дотеперішню десятирічну дорогу нашого Общества. І мы на початку 2004 року засіли за простерты білы стіл, на котрім хыбило każde єдно духовне їдло. Быв ту лем єден малый хліб, котрым были **Апостоли і Євангелія на неділі святого** імприматуром одєпіскопа Йоана Гірки, котре хосновало лем пару священників. Ани о нашого попередника мы ся не могли оперти, жебы нам поміг даяким духовным їдлом – часописом або календарём про наших грекокатоликів-Русинів, бо в роках 1862 – 1874 не вышла од тогдышнёго Общества св. Йоана Крестителя ани єдна публікація або часопис. Зато обновлене Общество св. Йоана Крестителя взяло відповідность за тоту широко росконарену родину наших русиньських вірників і намагало ся за тых десять років насытити їх смачным духовным їдлом – од маленьких по дорослых. На столі за куртый час были одразу **Катехізм про русиньскы діти, Молитвенник святого ружанця**. Од року 2004 зачав кажды три місяці виходити часопис **Артос**, каждым роком **Грекокатолицький русиньский календарь**. Занедовго

вірници могли ся молити і співати у своїм русиньскім материньскім языку **Крестну дорогу, Акафіст ку Христовым страстям, Торжественну одправу Ісусовой молитвы, Акафіст ку блаженому Павлови Гойдичови, Погріб, Парастас і Духовны пісні**.

У своїх церьквах і на дакотрых одпустовых місцях, як Красный Брід, Чірч або Букова Гірка, могли чути в русиньскім языку просьбы **Рцем всі... за себе, за хворых, подорожніх** і іншы. Дома могли читати Боже слово із **Тетрасевангелія**. Од минулого року родічі мають право і повинность жадати свого отця духовного, жебы їх народжены діточкы похрестив і міропомазав русиньскім обрядом. Нашы христіаньскы молоды пары няй при своїм вінчаню жадають прекрасну одправу Тайны манжелства зо схваленого русиньского **Требника!** Хоць бы сьме могли подумати і повісти: „**Стіл ся заповнив!**“ Но Общество іщі все видить на нім місце про далше смачне їдло в подобі **Молитвенника** і перекладу **Службы Божой св. Йоана Златоустого** в русиньскім языку. Тото вшитко з єдним цілём – лем жебы было досыта духовного їдла про каждого.

Общество св. Йоана Крестите-

ля мать днесь понад 600 членів. 1. марца 2014 к 10-річному юбілею діяльства обновленого Общества св. Йоана Крестителя (ОСИК) была у Церькви св. Василя Великого в Міджілабірцях дяковна Служба Божа. На Службі Божій было участных 11 священників і понад 150 членів Общества і єго симпатизантів. Главным служытелём був о. Ярослав Поповець, председа ОСИК. Перед службов членки Хору М. Брадача з Камюнкы заспівали молитву **Отченаш** в русиньскім языку а **Станка Ясикова з Волиці** задекламовала вірш **Осифа Кудзея** написаный к тій святочній події. По Службі Божій заспівали і задекламовали **школярі Основной школы Антонія Кралицького з Чабин**. На дяковну Службу Божу ОСИК позвало і нашого архієпіскопа, і помічного єпіскопа, но, нажаль, обидвоме ся оправдали за свою неучасть.

Общество хоче і дале помагати євангелізовати русиньский народ і шырити дух Павловича, Духновича і блаженных наших єпіскопів Павла Гойдича і Василя Гопка.

о. Мілан ЯСИК, Чабины,
фоткы: Славомір Черевка
з Красного Броду

Русины обговорили письмо до Рады Европы

В Пряшові 18-го януара 2014 проходило 9. засіданя Округлого стола Русинів Словеньска (ОСРС). Русиньска діскузна платформа продовжовала в роботі над програмом розвитку русиньской народностной меншыны на Словакії. Участь на тім засіданю прияли і новозволены посланці крайского парламенту Пряшівского самосправного краю (ПСК), з котрыма члены Округлого стола діскутовали о можностях зліпшыня условий про жылот і розвиток Русинів у тім регіоні, котрый є їх автентичнов територію.

ОСРС на тото засіданя посередництвом посланця Мгр. Петра Крайняка позвав вшиткых новозволеных посланців ПСК. Позваня прияли Ян Голінка, Станіслав Каганець, Едуард Вокал і Петро Крайняк, вшиткы з коаліції „KDH, SDKÚ-DS, MOST-HÍD“. Свою неучасть допереду оправдали Алена Мадзінова, таксамо з той коаліції, Михал Лукша і Еміл Хлапечек зо „Smer-SD“. Еміл Хлапечек, котрый є таксамо председом комісії ПСК про культуру і народностны меншыны, у своїм оправданю підкреслив, же має інтерес сполупрацювати з ОСРС. Членове ОСРС посланцям предложыли свої ключовы пожадавкы, о котрых пак ведно діскутовали, і таксамо к окремым пунктам выслухали позицію представителів крайского парламенту. Посланці рекомендовали, жебы ОСРС загнав свої номінації на членів окремых комісій, які діють в рамках ПСК, бо їх членами не мусять быти лем посланці. Тото бы

была про Русинів найліпша путь, як бы могли найважнішы цілі свого програму реалізовати в координації з крайскім парламентом. Згодли ся, же можуть сполупрацювати і же подобну стрічу можуть зорганізувати по першім році їх мандату, на котрій бы могли оцінити выслідкы той кооперації.

По стрічі з посланцями продовжовало рядне засіданя Округлого стола, головным обсягом котрого была работа над зоставлєванём програму розвоя русиньской народностной меншыны на Словеньску. Окром того, Округлый стіл повірив свого члена Владимира Герку, жебы загнав припоминкы Русинів к пропозиції Стратегії штатной політики СР про молодеж на роки 2014 – 2020. ОСРС ся зо своїма припоминками оберне і на Раду Европы. Припоминкы Русинів ся будуть дотуляти Четвертой справы о імплементації Рамкового договору на охрану народностных меншын в Словацкій републіці, котру має повинность тот рік СР предложыти. В тій справі, як і в імплементації того договору вцілім, відять Русины недостаткы, свій погляд к тій темі хочуть презентувати і на європейскім уровни. Зоставлєнём писма був повіреный Юдр. Андрій Ліґа, котрый є ґарантом ОСРС за область легіслативы. Документ буде Раді Европы посланный по наслідуючім засіданю ОСРС, яке буде 5. апріля 2014 в Пряшові.

Петро МЕДВІДЬ, прес-говорця ОСРС, Пряшів

• Основна школа з русиньським навчальним языком в Чабинах зорганізувала 13. 2. 2014 День з Анатолієм Кралицьким • Школярі в школі різными вытварными технікама робили ілюстрації к творам їх визначного родака, котры собі в тот день і перечітали, як і ёго портреты, жебы собі зафіксували ёго подобу • Чабиньскы школярі під веджінём директоркы школы ПаедДр. М. Ясиковой (перша зліва на правій фотці) выробляли і лампіоны, котры схосновали в лампіоновім поході, яким закінчили цілоденны активіты при Памятнику А. Кралицького у Вышніх Чабинах, де ведно заспівали дакілько співанок і выпустили „лампіоны щастя“.

Советьскы учены доказали ...

Єдным з главных замірів Округлого стола Русинів Словеньска (ОСРС) од самого зачатку было і рішіня проблему русиньского музейництва. Платформа од зачатку не є спокійна з тым, же і в часі, коли є узнана русиньска народность а єствує Музей русиньской культуры в Пряшові, велике множество русиньских артефактів є все в Музею української культуры у Свіднику, де ся презентують як українська дідовизна.

Представителі ОСРС ся зато кінцём минулого рока стрітили з директором секції культурной дідовизны Міністерства культуры СР Павлом Шіmunічом, з котрым іднали о проблематіці збіркового і книжного фонду, яки суть в Музею української культуры у Свіднику. Результатом стрічі была пропозиція на рішіня того вопросу формов одборной експертیزی вшиткых збірок, котры в українськым музею суть, причім ОСРС мав запропонувати одборників, котры бы могли быти членами той комісії. Зато Русины загнали 9. децембра 2013 писмо генералному директорови Словацького народного музею, в котрім была і пропозиція на членів комісії, яка бы доїднану експертізу могла зробити. Своіх представителів до комісії подля договору могли дати і Українці. Директор Шіmunіч але зачатком рока загнав одповідь, в котрій конштатує, же на основі рішіня Комісії про музейницьку документацію культуры народностных меншын з 4. децембра 2013, наш вопрос бы ся мав рішати через научный проект під назвов „Етніціта народной культуры на северовыході Словакії“. То значить, не через комісію, в якій бы мали слово і Русины. Платформа Русинів за таким рішінём видить лем єдно – далшу пробу надовго одсунути проблем і не решпектовати результаты списованя жытельства, а то нелем з послідніх років, але тыж старшых, напр. з років 1921 ці 1930. Подля Русинів, у таким справованю українського музею є скрита протирусиньска і одродительска політика підпорована штатом, што є неприпустне в демократічній державі, де платить Устава і законы, котры то заказують. Зато ся такой писмом обернули на міністра культуры, котрого резорт дотує і Словацькый народный музей, і пожадали го, жебы ся з ним могли стрітити і пояснити му цілу проблематіку. Одповідь міністра была але шоком, котрый якбач многым спер дых. Не в цалком приятельській одповіді міністер пише, же він не обіцяв стріти-

ти ся з Русинами, і не чує повинность того зробити. Міністер не допущать, же презентація русиньских артефактів як артефактів українських є одродительсков політиков підпорованов міністерством і высловив „жаль над таким способом комунікації“. Така комунікація подля міністра зневажує позітивный образ о мотивації комунікації Русинів. Подля ведучого резорту є тот проблем комплікованый і зато підтримує пропозицію веджіня музею – рішати го через научный проект, котрый бы етніціту на северовыході Словакії высвітлив.

До цілого процесу не буде вступати і зохабить то на „одборників“. **Такоже што з того можеме конштатовати? Міністер поважує якбач за нормалне, же і по 25 роках, коли жыєме в слободній державі і Русины можуть ся голосити к своїй народности, єствує музей, котрый їх артефакты презентує як артефакты українськы.** Наперек тому, же однароднёваня є законом заказане, таке справованя підпороване державов є якбач в порядку. Марек Мадяріч не чує ани потребу стрітити ся з представителями части жытелів СР, бо він то не обіцяв, жебы ходем нажыво выслунав їх проблем, хоць бы і ніч пак не зробив. А то таких самых жытелів СР, котры єднако як остатні платять дані, суть волічами а докінця бы мали мати ґарантованы права, жебы їх культура могла пережыти і розвивати ся. Озвати ся є немістне. Міністер є согласный з тым, жебы сьме ся якбач вернули перед рік 1989. Кідь є согласный з проектом, де будуть даякы „учены“ бадати, хто властно на северовыході Словакії жыє, пак не решпектує выслідкы списованя жытельства і факт, же все веце Русинів давать наяво свою ідентічность і так є ясне, же артефакты з їх сел не можуть быти українськы ани мадярськы ці татарськы. Вже сьме ту довгы roky мали таких ученых, котры нам хотіли доказати, же не сьме тым, чім собі думаєме, же сьме. А я ся лем звідам, кому на такой научній роботі залежить і чом? А о чім нас зась хтось іде пересвідчовати? Знам велё добрых фіґлів, в котрых собі люде робили жарты зо советів. Все зачінали тым: „Советьскы учены доказали ...“ Якбач таких советьских ученых на Словакії іщі маме і хтось їм знова давать роботу. Лем днесь ся мі то уж не видить як добрый фіґель...

Петро МЕДВІДЬ, Пряшів

Памятний день А. Кралицького

Основна школа з русиньським навчальним языком у Чабинах зорганізувала 13. фебруара 2014 про своїх школярів День з Анатолієм Кралицьким.

Іде уж о четвертый річник той акції, котра ся на нашій школі стала традиціов. Того року був тот день о дашто визначніший, бо в тот день сьме собі припомянули 180 років од народжіня Анатолія Каралицького, чабиньского родака, як і 120 років од ёго смерти. З той нагоды ся у чабиньскій грекокатолицькій церкві служыла панахіда за А. Кралицьким, котру служыв о. Мілан Ясик. Школярі основной школы цілый день споминали на А. Кралицького посередництвом розлічных активіт: різными вытварными технікама творили ілюстрації к творам того визначного родака, котры собі в тот день і перечітали, як і ёго портреты, жебы собі зафіксували ёго подобу. Окром того сьме собі выробили і лампіоны, з котрыма сьме перешли селом в лампіоновім поході, яким сьме закінчили цілоденны активіты.

Перед походом сьме собі задекламовали стишок о жытові А. Кралицького, який нам к тій події написав Осиф Кудзей. За світла лампіонів сьме пішли селом аж к Памятнику А. Кралицького у Вышніх Чабинах, де сьме собі ведно заспівали дакілько співанок і выпустили „лампіоны щастя“.

ПаедДр. Марія ЯСИКОВА, директорка ОШ в Чабинах
Фоткы: о. Мґр. Мілан Ясик

Možnosti štúdia rusínskeho jazyka a literatúry na PU a termíny podania prihlášok v akademickom roku 2014/2015

Študijný program: Učiteľstvo rusínskeho jazyka a literatúry (v kombinácii). Študijný odbor: 1.1.1. Učiteľstvo akademických predmetov. Forma štúdia: denná. Stupeň štúdia: 1. a 2. Dĺžka štúdia v rokoch: 1. stupeň – 3 roky, 2. stupeň – 2 roky. Metóda štúdia: prezenčná. Udelený akademický titul po absolvovaní študijného programu: 1. stupeň – Bc. (bakalár), 2. stupeň – Mgr. (magister). Tento študijný program sa realizuje ako medzifakultné štúdium na jednotlivých fakultách PU.

Prešovská univerzita v Prešove ponúka možnosť štúdia rusínskeho jazyka a literatúry v nasledujúcich kombináciách:

- на **Факulte humanitných a prírodných vied (podanie prihlášok do 31. marca 2014):** s biológiou, ekológiou, fyzikou, geografiou, hudobným umením, matematikou, pedagogikou, technickou výchovou;
- на **Filozofickej fakulte (podanie prihlášok do 31. marca 2014):** s anglickým jazykom a literatúrou, dejepisom, estetikou, etickou výchovou, filozofiou, francúzskym jazykom a literatúrou, nemeckým jazykom a literatúrou, ruským jazykom a literatúrou, slovenským jazykom a literatúrou, ukrajinským jazykom a literatúrou, výchovou k občianstvu, výtvarným umením;
- на **Факulte športu (podanie prihlášok 1. kolo – do 15. apríla, 2. kolo – do 31. júla 2014):** s telesnou výchovou;
- на **Ústave maďarského jazyka a kultúry (podanie prihlášok do 28. marca 2014):** s maďarským jazykom a literatúrou.

(www.unipo.sk)

К: Ідеї на рішіння ситуації в русиньскім русі на Словакії (8)

(Продовження з минулого числа.)

На своїй скорі сьме ся пересвідчили, же сепаратизм: - котрый на перше місце дават різны спеціфічності (наприклад в назві, языку, писмі ...)

- котрый ся здавна выужувать в політіці з цілём: „Divide et impera!“ (Розділюй і пануй!) Привів к духовно історичному розділню Киевской Руси.

Наслідки русиньского сепаратизму: * сперать нам черьпати з братьских кіріломефодьских культур;

* програмово нас наводить лем на черьпаня із словацкой культуры, цілком на черьпаня лем зо жрідла Словацкой републіки;

* результатом є рапідне прискорєваня словакізації.

Наше пережытя залежить од того, як докажемо придусити наш сепаратизм, як докажемо своїм прикладом зєдинити братьскы руськы народы – Українців, Росіян, Білорусів ... [63]

- во імя сохрانیя заповіту св. братів Кіріла і Мефодія;
- во імя сохрانیя Русинів;
- во імя пережытя і розвою русиньского народа.

Все, кідь ся бісідує о зьєдінню, родить ся вопрос – під яков заставов ся зьєдіниме? Мали бы сьме ся зьєдінити під заставов, котра буде выражати заповіт св. братів Кіріла і Мефодія, якомо мы Русини сьме ёго продовжувателями, храниме го і розвиваме. Мала бы то быти кіріломефодьска застава. Не є така? Не вадить, ушысьме і высвятиме ю! Бо нам вшыткым выходославянським народам ю треба! Є про нас важна.

Треба нам скінчити зо завистів, ненавистів, звадами і языкатостів у нашім животі, зловживанём нашой преси на очорнючі атаки методами латиньского бискупа Віхінґа. Є то недостойне Русинів, носителів заповіта св. братів Кіріла і Мефодія. Пожертвуйме ся роботі на благо сохрانیя заповіта св. братів Кіріла і Мефодія, на благо наших людей – Русинів. Пожертвуйме ся на благо сохрانیя вже возникнутых школ, жебы наши русиньскы школы не заникали, жебы в наших церквах не заникав кіріломефодьскый староцерковно-славянськый обряд ... Люде нам дали довіру, кідь собі записали русиньску народность. Будуть нас оціневати на основі того, што зробиме на благо сохрانیя заповіта св. братів Кіріла і Мефодія (візантської руськой віры, кіріліці, візантської руськой культуры, слободы). [64] При наступнім списованю жителів нам дадут оцініня нашой роботы і здобытых выслідків. За свою честно реалізовану місійну роботу на благо сохрانیя заповіта св. братів Кіріла і Мефодія можеме ся надіяти, же нас Бог оцінить спасінём Русинів.

V. Нашы сполочниці:

Пережытя Русинів залежить од зьєдіння вшыткых на благо сохрانیя заповіта св. братів Кіріла і Мефодія. Нашы сполочниці суть вшыткы, котры нелем формально, але і зо щірого сердця ся голосять к заповіту св. братів Кіріла і Мефодія і хотять про ёго сохрانیя і розвинутя дашто зробити. О яких сполочниках ту говориме?

V. А) Церков:

Покля ся мы Русини як народ маме захранити, треба отворено бісідувати і о тім, яку церков нам треба (з оглядом на то, в якій ситуації ся находиме, якому тиску одолаваме, які скушености маме з тыма котрыма церквами). Мала бы то быти церков, котра активным покровом і розвинутём чистого, непорушеного заповіта св. братів Кіріла і Мефодія буде підпорувати і розвивати наше русинство. Таков церков в нашій історії была:

V. Аа) Церков славянська = кіріломефодьска грекокатолицька церков = русиньска церков.

Славянська церков: (так ю называють історичка Індра Ярошова) мала бы ся звати русиньска церков, бо на Словакії собі лем Русини сохранили ёй староцерковно-славянськый, кіріломефодьскый обряд на староцерковно-славянськым языку, бо 70% слов русиньской словной засобы є згодна зо староцерковно-славянськым языком. [65]

Была:

- традиції константинопольского, візантського обряду, котрый к нам принесли св. брата Кіріла і Мефодія;
- од початку під юрисдикціою папы римского;
- операла ся о небажливе василіанске монашество

(не вымагаюче церковный десяток). [66] Монахами василіанами были і св. Кіріл і Мефодій;

- по ціліи Великий Мораві, і в тогдышній северній Булгарії (долині підкарпатської ріки Уг) св. Кіріл і Мефодій основали василіаньскы монастирі, котры ся стали базов церковной організації – сістемов «монастирьских епархий» (klášterných biskupstiev);
- монастирьска епархія: [67]

старославянська область (собор). Вірници, структура, землі принадлежачі під юрисдикцію = справу матерьского – архимандрітьского **соборного монастиря**. К приближню церковной справы і выслугованю вірникам ся створєвали підвладны **філіалны обітелі** (монастирі). З котрых **монахи-калуґеры** реґуларно доходили до околиці своїх монастирів выслуговати вірникам (святу літурґію, погріб, вінчаня ...). Выслугованя вірникам проходило на допереду становленім і з вірниками договоренім стабільнім місці – **приході**. На челі каждого векшого монастиря стояв доживотно волений архимандрита, котрый з тым своїм доживотным урядом діставав все автоматічно функцію **єпіскопа**. Свою резиденцію мав у монастирі і жив животом монаха.

- Стояла на соборах. **Собор** складав ся із василіаньских монахів зґрупованых коло свого архимандрита = представленого монастиря. Архимандрита був волений із властных рядів василіаньских монахів на таким соборі матерьского – архимандрітьского монастиря (громада вшиткых монахів, враховано монахів з філіалных обітелів), а то до кінця свого живота. На функцію архимандрита была навязана функція єпіскопа (бискупа). Приятя єпіскопского священства (єпіскопска хіротонія, рукоположеніє) новозволеному архимандритови одправляли ходем троє архимандриты-єпіскопы околицьких соборів. Так была вольба потверджена і признана общов = католицьков = соборнов церковков. **Соборность – традиційный принцип ряджіння восточных церквей (включно слободной вольбы і демократічної партіципації) – забезпечувала монастирям на наших землях, подобно як і вшиткым монастирям на Выході, повну самобитность і самосправу.** Соборы были центрами духовного і культурного жытя. Были єдиними місцями, де было мож здобыти освіту, де ся учіла теолоґія. [68] Были духовными і культурными центрами Великоморавской імперії.

Славянська церков екзистовала юридично од р. 869 до р. 900, т. є. в роках 899 – 900, на жадость Моймира II. папа римский выслав на Мораву архієпіскопа і далшых двоє єпіскопів, абы так была обновлена ерархія моравской архідієцезы-архієпіскопства. По таким обновліню „не была то вже церков славянська, але латиньска“. [69] Установліня латиньского архієпіскопа за архієпіскопа Моравы і установліня двоє далшых єпіскопів ся з оглядом на повну самобитность і самосправность соборных монастирьских епархий = бискупств не дотулило структур, живота і духа славянської церкви. Славянська церков і ёй дух надале проквітав до р. 1204. [70] Прелом настав у році 1308, коли ся римській курії подарило по повнім вымертно дінастії Арпадовых досадити на угорський престол волоського (неапольского) князя Карола Роберта з роду Анжуовых. Наслідовала крута латинізація в згоді з латиньсков церков приятыма нормами канонічного права (9. і 53. конштитуція IV. Латераньского церковного собору-концілу) з року 1215. З погляду переважуючого духа церкви і ёй організаційной структуры была наша церков до „унії“ року 1646 славянська = кіріломефодьска грекокатолицька церков = русиньска церков.

Мілан СЕМАНЧІК, Тренчін

Література і позначкы:

[63] Русини (як Terra incognita) в III. тысячолітті, Протоірей Димитрій Сидор, депутат Закарпатської обласної Ради, голова православного підкарпаторусиньского товариства ім. Кирила і Мефодія, член Спілки журналістів України, редактор газети «Християнська родина» http://pravoslavie.org.ua/2004/06/rusini_yak_terra_incognita_v_iii_tisyacholtt/

[64] Naša história v šeruská, Milan Semančík, поз.: <https://sites.google.com/site/newsbookinfo/nasa-historia-vseruska>

[65] Русини (як Terra incognita) в III. тысячолітті, Протоірей Димитрій Сидор.

http://pravoslavie.org.ua/2004/06/rusini_yak_terra_incognita_v_iii_tisyacholtt/

[66] *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9. – 18. storočie)*, Vladimirus de juxta Hornad, Košice, 2004, с. 11-125.

[67] *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9. – 18. storočie)*, Vladimirus de juxta Hornad, Košice, 2004, с. 79, 99.

[68] *Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9. – 18. storočie)*, Vladimirus de juxta Hornad, Košice, 2004, с. 651.

[69] Svatí Kacíři, Jindra Jarošová, Radioservis, a. s., Praha, 2000, с. 343.

[70] Svatí Kacíři, Jindra Jarošová, Radioservis, a. s., Praha, 2000, с. 265.

ЯЗЫКОВА КОНСУЛТАЦИЯ (8)

Хыбы в правописі чужозычных слов. Назвы дакотрых міст і сел

Русиньскый язык має свої правила правопису чужозычных слов,¹ в котрых є счастье высвітлена і їх высловность. При высловности дакотрых з них бы сьме ся днесь хотіли приставити і высвітлити їх з погляду русиньской фонології.

Чужозычны слова ся до русиньского языка перебрали двояким способом:

1. Без графічної зміны і без фонологічної зміны, то значить, без зміны высловности. Іде о слова, котрых зложіння фонем є тотожне з фонемами в русиньскім языку, без зміны, то значить, без варіантности конкретної фонемы, котра є частів лексеми, напр.: **мікрофон, графіка, лексіка, каре, ікебана, дізел** і др. пишеме і высловлюєме так само, як в чуждїм языку.

2. З графічних і фонологічних змін єдної гласной **и/и** у словах, котры в русиньскім языку наслідком високой фреквенції хоснованя здомашніли, напр.: **директор, електрика, фабрика, музикант...** Дакотры вживателі русиньского языка під впливом словацкого языка ту роблять хыбы і высловлюють у розпорі з нормов: **[директор, музика, музикант]**.

3. Абсенція діфтонгів у русиньскім языку, самособов, выкликала розділный правопис, але і высловность дакотрых слов, котры ся в словацкым языку пишуть напр. з діфтонгом [ia]: **взяти, сміяти ся...** Збіг двоє гласных находиме і в многих чужозычных словах, котры ся переберають до русиньского языка. Русиньскый язык собі порадив у высловности чужозычных слов з діфтонгами [eу], [aу], [oу], де в графічній подобі другий вокал є награджений консонантом [v], напр.: **невроза [неўроза], неутралный [неўтралный], невроком [неўроком], невалгичный [неўвалгичный], кавчук [каўчук], Австралия [аўстралія], автономия [аўтономія], мода і мовда [моўда]...**

4. Сигналізація йотації твердым (ъ) і мяккым (ь) знаком в чуждїх словах є далшов алтернативов в правописі діфтонгів: **курсьер, барьєра, адьєктив, іньєкція [кур'єр, бар'єра, адьєктив, іньєкція]**

5. Треба памятати тьж на правильну высловность, але і правопис таких назв міст, як **Бырно, Тырнава, Пылзень...** Многы вживателі русиньского языка забывають на факт, же в русиньскім языку, на розділ од списовой словенчини, консонанты [л], [р] не суть складотворными, то значить, же в тых словах мусиме і графічно (нелем у высловности) позначувати склад вокалом [ы]: **[бырно, тырнава, пылзен]**. В періодичній пресі ся часто стрічає і з ненормативным правописом таких міст, як: **Кошиці (Кошыці, Кошици...), Бардеёв – у Бардеёві (Бардїів – у Бардїіові...), Убля – в Убли (в Ублі...)**

6. На розділ од словенського языка слово **діскузія/ [дїскузія]** пишеме так, як го і высловлюєме, хоць під впливом словацкого языка ту часто доходить к порушваню нормы, і в многих припадах ся стрічає з формов **дїскузія [дїскузія]**.

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., ІРЯК ПУ в Пряшові

Література:

¹ Шырше позерай: ЯБУР, Василь – ПЛІШКОВА, Анна: *Писаня чужозычных слов*. Іп: ЯБУР, Василь – ПЛІШКОВА, Анна: *Сучасный русиньскый списовный язык*. Пряшів: ІРЯК ПУ, 2009, с. 42-45.

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Реалізоване з фінанчнов підпоры Уряду влады СР – програм Култура народностных меншын 2014. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторка: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Адреса: **Људовэ новини, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 0917 171 912, ІСО: 17079748. Регістрацны числа ISSN 1339-5505, EV 327/08, МІС 49 438. Предплатне на рік є 10,- €**, так істо і часопису Русин. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції. Адреса новинок на интернеті: **www.rusynacademy.sk**, E-mail: **rusyn@stonline.sk**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+4

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2